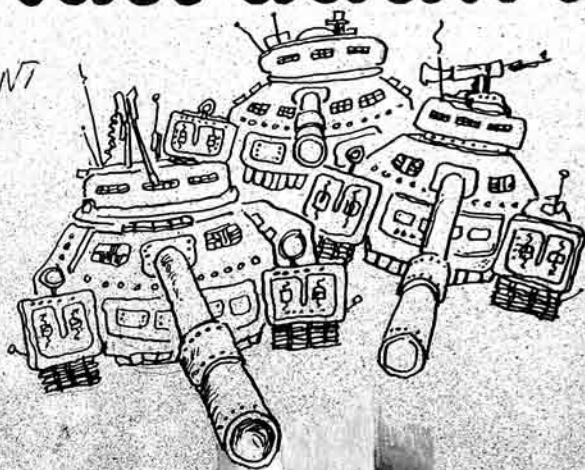




АРХИВ

Molla Nasraddin

1992 №7



— неч билми
рэм, бу гэдэр ку-
рултунун, бу гә-
дәр аһ-наләнин
ичиндән мәним
күлүшләрим
ешидиләчәкми!



Бу мәһмүә бөйүк Мирзә Чәлилин ядига-
рыдыр ки, илк сәһы 1906-чы илдә чыкып

Молла 192



Надир сәтәт
 күчүнсә киши
 доблет порофирен
 Сорудур



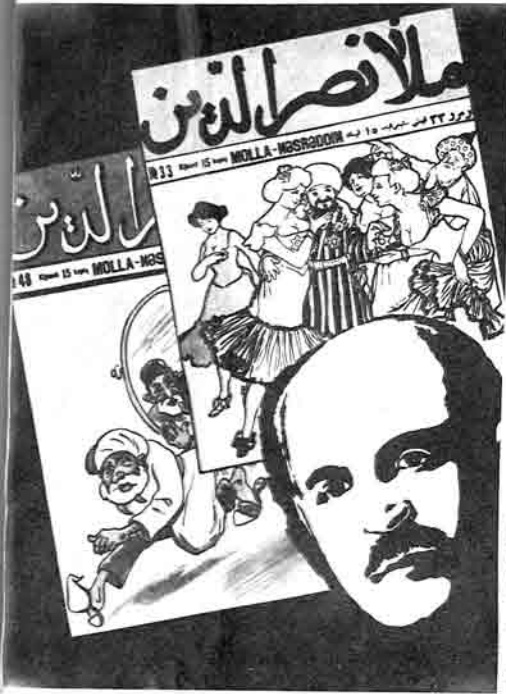
АРХИВ

Нәсрәддин

Буну көрәк саз илә дејәм:
 Баш биләнләр көнүгалым, ишбиләнләр әлијалым,
 Јазыг милләт од ајагла, башычыг, ајагјалым...



М. Ш. Ахмедов ашар
 Архив 13204



Мән: — Мирзә, доғрудан доғрусу горхурам, сондан да горхурам ки, изн вермәјәсэн...
 Мирзә Чәлил: — Бу гәдәр сөзү узытмағ олмаз. Азы бир де көрүм сөзүн нәдрә!
 Мән: — Мирзә, башымыз ағрымәјәһиз. Онсуз да јәгин билирәм ки, изн вермәјәчәксиниз, доғи нә ләзим сәјләмәк! Мирзә Чәлил: — Кода, нәјә изн вермәјәчәм, инјә изн вермәјәчәм!
 Мән: — Горхурам ки, изн вермәјәсэн... Амма мән сөзүн әслини дејәчәјәм. Мән биләм ки, мәннә елдәрәчәксән — кенә сөзүм дејәчәјәм. Сөзүн вәзәһи бүдүр ки, хәјр-дуанызы әсиркәмәјәксиниз. Бақыда «Молла Нәсрәддин» адында әзәр-бәјчәнчә сәтирик-јуморист журнал чықарам ва бир заманлар сизни мубәрәк гәләминиздән чыхан күлмәли мәғәлләләрә охшар јазылар чәп едәм ки, чәкәлт охтубу өз хәјр-шәрикләри һәкк ола.

Мирзә Чәлил: — Инди бас нә төвр дејрисән еләјәк!
 Мән: — Башына донум, Мирзә, һәр нәчә олушу оңса, карәк дүзәлдәсэн бу иш. Андә оңсуи о бизн јәрәдән алаһа, сән әкәр мәннән бу ишмән шырсын, мән молгун адамәм әкәр башым да сонин јолунда әсиркәјәм.

Мирзә Чәлил: — Бәрдәрим, мәнә сонин башын ләзим дејил, алаһ сонин башын сәләмәт елсин. Мәнә ләзимдир ки, бәрдәрәр еләмәк нәстәдјиниз мачуна гәчә Молла Нәсрәддин адына ләјт ола, нәһикә ләјт олаја. Елә мәғәлләләр јазә биләчәксиниз ки, орда елә кушлалар ола ки, онлары охун јәрәк гәбәгчә күлә, амма сонра бәлкә ағламаға тутачағ, ја да гәбәгчә јәрәк алаја, сонра күлмәјә кәләт...
 Мән: — Мирзә, фириннн һарә дөгүрдисән. Пәс шәхс ки, узда бир сөз дејди, чыды ешиндә өзкә сөз дәннәди, дәһи онда кишилик сифәти гәләмәди ки! Ијирмә беш илдир гәләм чәпирәм...

Мирзә Чәлил: — Аллаһ сәһн чәхәләт еләмәсин өз бир-лән дәһирнә. Мән шәхсинә узунә бахан кишин билирәм нә төвр әләмәк. Ва бир да әһир бағанин ағрасыдыр. Мән сонин узунә бахан кишин јәгин еләмәди ки, сән нәчә адамсән. Әкәр сондән бәдкүман ва нәһиндә оңса ндм һеч бу гәдәр дәншәмәгә дүрмәз ндм соннә... Амма хәјр, машаллаһ артығ ләјтәғәли адамсән. Мән дә сонинла елә рәфтар еләмәбрәм ки, ахырда сонин јанымда чәхәләт олуи. Ва сән дә көрүн мәнәләсән мәннән јанымда чәхәләт олмајәсэн. Исин-шәрикин нә сәјәр одау!
 Мән: — Мирзә Мәлик...

Мирзә Чәлил: — һәдсиз кәзәл әдир. Мирзә Мәлик, Мирзә Мәлик — һәһк чәлик, һәһк чәлик...
 Мән: — Устад, чәлјини бу ишин сәләнамәсинә доғли вармәк!
 Мирзә Чәлил: — Билирсән, оғлан, бу мәсәлә чәгин мәсәләдир. Бәлә ишләр аз-аз итифәғ дүшәр... Гәлдә чәлин мәсәләси, елә-бәлә өзүмчә гәдјиә көшәр еләјирдм. Амма һәһгәтдә чәлјини дә бу ишә дәһли вар. Бәлә ки, әһир-әһир ишләр дүшәмәк мәннәнә вә о замән белән әһилб јәхәлимағ истајәчәксән — бир чәлик ләзимдир ки, јәрә дәјәғ вериб өзүм јәхәлимағдән горјусән.

Мән: — Мирзә, әкәр иш бу чүр гуртарачағ бу ләп әсән ишдә. Елә инди мәдм бир нәдн. јүз чәлик тапыи.
 Мирзә Чәлил: — һәлә дәјән, сәнә бир нәчә вәсијәтнм вар ки, булары биләмәк гәјәт дәрәчәдә вәһибдир.
 Мән: — Бујур, Мирзә.
 Мирзә Чәлил: — һәмшә әрн јаз ки, ишларин дүз кетсин.
 Мән: — Баш үстә, Мирзә, мәнә нә вәһиб дүшүбүдүр ки, сөзүн дүзүн јазам, орасыны да билә-билә ки, бас һеч һәк дүз сөздән фәјдә һәһл еләмәјиб. Мәнә нә вәһиб дүшүбүдүр ки...

Мирзә Чәлил: — Әһизм, мән әрз еләмәди ки, бир нәчә вәсијәтнм вар. Бирини дәдәм, бирини дејим, һеч вәдә јазма ки, һәрәдә гәһлбдир бизи, мәнләт башчыларын. Нәбадә бәлә јазасән ва нәбадә гулуг әдәмләринә, мәнләт вәһилләринә кәч бәхәсэн. Оңларә ачығын тусә ачығын фәһр-фәғоранын үстүнә ток, нәһикә онларын үстүнә. Чәһәндә кәл-пәһн сәләмәт сәләмәғ әвәлиһин шәртдир.
 Мән: — Баш үстә, устәд.
 Мирзә Чәлил: — һәр нә јазмағсыныз, јазымыз, амма мүсәп-мәнларын јәхәһлимыгнн јазымыз, әһбин һәстәрмәјин. Булар вәһиб вәсијәтләрдир.

Мән: — Бәз бу көзүм үстә, бәз бу көзүм үстә. Хәјләтәдән јәһдчә вә көрдүм ки, бу сөзләр дејә-дејә сол әһлик кәһ гојурәм сәғ көзүмүн, кәһ сол көзүмүн үстә вә билирәм худәјә, јухудурму бу, ја әһн һәһгәт-дир. Бир ону билирәм ки, мәсәлә һәһл олау. Амма бир чәтинлик вар. Елә вәһт күлмәк-күлдүрмәк истамишәм ки, ағламаға сәбәб дәһә чәхүдүр, нәһикә күлмәјә...

Аллаһа һәмһә!

Рухун Шатлаң!

«Молла Нәсрәддин» дәрјисинин јидиланмасы бутун Түрк дүниәсини умтулмәт сөһнчидир! Кәһүн истәр ки, Истамбул төминчисн әһрәфинә һәһл олдурму бу дәрјисиндә сәһсәх Түркјәдә јашан ишәр вә јазычларын дә әсәрләрндән өрнәкләр чәрипсин.



Проф. Др. Чәһәл АНАДОЛУ (Истамбул)

«Молла Нәсрәддин» олмағ әһбәтә чәһирдә бир әһләт кимк олуғ иштәгу тәғәд дә Бәһә Чәһәдә истајир. Бу чәһн әр ишләр јолдә Сизә угуллар диләјирәм. «Молла Нәсрәддин» икәлләринә ләјт олуғ, чәһрәтәги олуғ, доғруу олуғ.

Бәјрам БАЈРАНОҢ



«Молла Нәсрәддин» журналынн чыкмағыны Истамбулда ешитдәм. Нәсрәддин Хәһимн дәдлн-дулу ләтифәларинн бизләрдән аз билмәјән Түркјә түркләри бу журналын күн ишләрн чыкмағына чәт сәһиридәләр. Бәлүк Мирзә Чәлинин руһу шәд олау. Дәһи Әһлибәј һусејнзәдәнин «Молла Нәсрәддин» журналына ејин илдә Түрк дүниәсинин ишләрнә вәһкә «Фујуат» журнәлинин фәһриндән мәнләт вәһәр, Түрк инанчын Әһмәд Ағәһлулуғн, Әһмәд Чәһәрәлулуғн, Әһмәд Чәһәдн јүксәк диләкләринн јәһдәчәгыз.



Ад тапмас, ад гојмәк чә иштәндир, бу гојуғн әдә доғрулмәғ ондә дә мәнтиндә. Устәлик дә бу әд Әзәрбәјҗән Мәтбуәт тарихинә әбәд һәһрәләрә јазымыш ола: Молла Нәсрәддин, Вәғә вәрс олмағ, һәр кәһн ишн дәһн. Јәһн журналын јәрәдчм һәј әһнә дәһсәһчм ишларин оғатынн әкс етдирән «Молла Нәсрәддин» әрулуғларәм.

Мәһмәд ИСМАЙЫЛ, шәһр, «Нәһчли» журналынн бәш редактору



Рәһиҗ ЗӘКА ХӘНДАН

«Молла Нәсрәддин»нн сәксән әһтм нә вәһл, јәһн 1906-чы ил әпрелн 7-дә «Билмәли хәбәрләрә башлығ» әһтиндә вәрднн суәләрдән бири бәлә иди: «Итәһиллик вә гәһрәтсәзлик һәһсә мәнләкәтнн кәртәмәләриндән чыкыр!» XXI әһрин «Молла Нәсрәддин» дә бу суәлә вәрсә, онда вә һәһмәһтә!

Ширмәһмәд һУСЕЈНОВ



Б. ВӘһӘЗӘДӘ



ХОШ КӨРДҮК, МИРЗӘ ЧӘЛИЛ!

ЧӨРӨД әһн сөзүдүр. Бир вәгә көрдүм вә бәлкә дә бу вәгәгә дејилдн вә бәлкә дә кәһ һөддән зәјәдә хә-јәләтә чумлушудум. Гөрәзә вәгәдәдм, јәһнин хә-јәләтәдәм бир әһһәләт бәш вардм. һәлә ишкнн, јәхәһлимығ гәһсын кәһрәдә. Сөзүн онда де-јил, сөзүм орасиндәдир ки, бир нурәнн шәхс илә ихтиләт гојдым.

Пәс көрән бу шәхс кимдн вә нәһндн!
 Бәлн, хырда әдәм дејил бу шәхс. Бу шәхсин әһтмш бир, әһтмш ки сонин олар, артығ оламаз, бәлкә әскн ола. Бир аз зәһн илә бәзыб көрдүм бу нурәнн шәхс Мирзә Чәлиндир, һәһсы ки, Молла Нәсрәддин киши әд чы-тәрәиб. Сөз јох, башлady сәһбәти. Мәнә ошун сәһбәти гојш кәһнд, нәчә ки, гәбәгчә әрз едмн гулугунузә:

Мән: — Доғрудан доғрусу, Мирзә, мәннн бир мәтәблим вар, Аллаһдән кизил дејим, дәһн сәһндән ишә кизилн оңсуи.
 Мирзә Чәлил: — Де, де карәк. Әһбәтә, мәндән дәһн ишә кизилдәсэн!

Мән: — Мирзә, сөзүн әһкн бүдүр ки... амма горхурәм ки, изн вермәјәсэн...
 Мирзә Чәлил: — Нәчә әһтјәт әдирсән! Нәчә горхурсән ки, изн вермәјәк! Нәјә изн истајирсән!



Мәзһәкәси, җахун



Көһнә палан ичи төкмәк фикрим җөхдур.
 Елә бир-икичә кәлмә илә отанләри көз өнүнә кәтирмәк истәтирәм.
 Мүсибәтимизни әзәли пис гоншүә үрмәһ кәлмәјимиз, сонрасы исе онлары өзүмүздән чоһ инанмағымыз олуб. Даһа сонрасы исе вәзифә, пул һәрисилијинә тутулан «милләт башчылары»мызын гејрәтсизлији...

Молла НӘСРӘДДИН

А отсан дөрд яшлы бу китмәр гөча бөжүк зәһмәтләр бәһәсмә яздыгы көй чилдәи «Молла Насрәддин» китабын аяллар ки, алларнын гитрагынш го-чәмәдәи дежи, Мирза Чәлипә олан мүгәддәс вә соһбәт мәһәбәттиндәири. Китабы ачыр. Варагәләр.

«Сәһүт тәзә «Молла Насрәддин» журналнын үстүнә кәтирәм.

Агыр-агыр дәмләшәр:

- Эштәмишәм, бөлә журнал ачылар. Пап Јазым.
- Бәс оң бу журнал сикәт, дил, мазмун... чәһәтә та'мин едә бәһәсәсәз «Молла Насрәддин» үчүн Мирза Чәлип, Са-бир, Әмәр Фәһ, Әбдуғәрәһи бәй, Әли Нәзім ләзиздәр, һәм Шәһәрлиһи, Роттерди демирәм. Бир мө'чүздәи ки, олар рәстләшәб тәләшмәшдиләр.

— «Молла Насрәддин» джрәлмәк олармы вә бу нә дәрәдә дүзүртәләр!

Чәһәб бәлә олу:

— Мирза Чәлипн сөздүр: «Молла Насрәддиннә заманә әзу јаратды. Көрүртүр бу журналны јендөн һәшрә заманын тәләбәриңдән дотур. Кәрәк сөзүнүз сәрт олсун, тикәнлы олсун, аңчаг һәгигәт олсун.

Јазмә, бир сөз дә мән сорашум: журнал һансы әлифбада чәп олунмач!

- Нәһәһин кюрләә, јәгин ки, сонра ләтин әлифбәси илә.
- Бу чо јазым.
- Сәһбәтмәкс бәшгә сәһәт јенәлдәр:
- Гулам мұәллим, јәгин ки, әлифба ислаһаты нә бәғли республикәмиздә кедән ишләрдән хәбәриниз чәп.
- Хәбәрим вар. Ләтиннә тәрәфдарјам. Әрәб әлифбәсинин бүтүн әлифбалардан үч-дөрдә үстүнлүгү вар: тез јазылар, тез олутур, аз јер тутур.
- Сәһбәдән јазышмәк вә озунуш арасында бөжүк фәргин ислаһ нә мүлкүн дејил.
- Ләтин нечә!
- Ләтиннә үстүнлүгү ондәдир ки, дүнәя хәлгәрәһин чогу бу әлифбада јазыр. Бүтүн түрк хәлгәрә бу әлифбада кечмә-ләндәр. Ләтин һәр бир мұәсәлән әрәб әлифбәсиндә дә билмә-ләндәр.

— Сәз мәтләбә чәкдир:

- Гулам мұәллим, мәнә елә кәләр ки, «Молла Насрәддиннә чәп еләмәринизә шүбһәјә батырсыныз.
- Сәзгә һәһәсәдән салмаярм, әмә чәтинликләрә һәһәр олун. 1907-нч илнн ифрунда «Молла Насрәддиндә Ч. Мәммәдгулу-зәдәнин икәссәјлә «Ермәнн вә мұәсәлән өвәртләри» әдләр бир фәһрәтәсә чыды. Руһәнләр бу јазынн әлҗинә, јәһәләр һәһәш ләтбәт сәһәбәриңдән чыгыш едиләр. Бу арада «Молла Насрәддиннән бәғләдиләр. Јәһәләр бүгүн тәһсирнин мөвәләрән, әхүдләринн јазыларында, мөкәләриндә, донос-ләриңдә көрүдүләр.
- Бир ајдан сонра журнал һәшрә бәшләдә. Сонра тәпдигимиз сәһәдәрдән мәләм олду ки, журналны бәғәнәһәсидә молла-ләринн вәч бир иштираһи оламимиз. Туринјәдән Султән Әбдуғәһәһи Русја императору Николај Јазымды ки, сини еләндә «Молла Насрәддин» әдләр бир журнал чыгар. О өз јазылары вә кәриктәрәһәри илә мән русја едәр. Хәһиш едирән, ону бәғләтдирәсәң. Император Николај бу хәһиш көрә тәһшәрәб журналны бәғләтдирәр.

Русја законларыны иңгәлиһиләринә гәдәр бәлән Мирза Чәлипә тәһшәрәл тәһ мәһәһәсидә — индијә көрә рәјон мәһкәмәсидә әрзә вәһб сүбәт еләди ки, Русја законунун филән мәддәсидә, филән бәһәрдән көрә бу һишдә мәннә журналны һәһәш тәһсир јоладар. Рајон мәһкәмәкс бу әрзә әһәсидә икәһә-торун әһәрин ләгә еләдә. Журнал тәзәдән һәшрә бәшләдә.

Икәһи дәрә журнал 1917-нч ил Октябр иңгәлиһәндән бир ај сонра бәғләндә. Ч. Мәммәдгулузәдә дәмләшди ки, «Бәс бәлә дәмләшмәдик» — јәгин Туркијәдән вә Ирандан гәјдән рус сәһдәтләри јон үзүнә Иран, Туркијә, Азәрбәјҗән кәнд вә шәһәрләринн тәһшәрдиләр. Бу бәрәдә Мирза Чәлипн сәг илнн Оңгүлү Нәһәрәһүн «Молла Насрәддиндә чәп олунуш бир шәһр ир» дәмләш, дәмләшкә оң, сәһдәтдә оң — тәһ-ләһин бәлә бәһишәр шәһр. Бу шәһрә көрә бәғләдиләр.

Журнал үчүнү дәрә 1921-нч илдә Тәбриздә бәғләндә. 1920-нч илдә әһрәл иңгәлиһәндән сонра һәһәдә хәһиш Мирза Чәлипн мәһбүр етди ки, илә-дәвәләрләринн кәтүрүб Иранә кө-чүшүр. Мирза Чәлип Тәбриздә «Молла Насрәддиннән әзәрбәј-җән һәһәр етмәк иһәдәтә» һәһәш чәһәһин дәрәдәр.

Мәһәһә вәһәддә — Кәрәк журнал фәһрәһи чәһәһин дәрәдәр. Мирза Чәлип бүгүн чәһәбидә дәрә: «Тәбриздә ермәнләр ермәнләчә тәһт чыкырлар. Сәз иһә Азәрбәјҗән дилмәндә



ГУЛАМ МӘММӘДЛИ

СӨЗҮНҮЗ СӘРТ ОЛСУН, ТИКӘНЛҮ ОЛСУН, АНЧАГ ҺӘГИГӘТ ОЛСУН!

журнал һәшрә еләдә вәһрәриниз. Елә иһә нәчә вәһрин «Молла Насрәддиннән» ермән дилмәндә һәшрә едилә. Нәһәјәт, әзәрбәјҗәнчә иһәзә вәһриңдә, ләкин чәһдән чыхан сәһиңиз нәврә бизим иһәләр бөжүк тәһдигимиз «Молла Насрәддин» дејилдә. Бурада һәһәрдәјиләр, Әмәр Фәһ, Шәһәрлиһи, Әли Нәзім Јаз иди. Бу арада Ә. Гәрәјев Тәбриздә телеграм әвүрүб Мирза Чәлипн Бәһдә вәһт еләди. Оң мөһү, әһзәрә тәһшәрәһәһин вәд етди. Мирза Чәлип Бәһдә гәјтдә.

Мирза Чәлип вә Мәркәз Комитә арасында мұәһәсә бәшләдә. «Журнал нечә чыхагә вә һәдән јазачаг!» М. Чәлип дејиди: «Сәздә мөтбәтә партија оргәниңдә, шәһс әдәмләрә гәһәт чәһинә иһәзә вәһрин». Мәнсә «Молла Насрәддин» әзуи јаратышмә, әзуи сәтмәшмә, әзуи дә иһә иһәстәмишәм, ону јазышмәм. Буна иһәзә вәрәчәһсинизим!» Нәһәјәт, 1922-нч илнн декабринда биринчи нәврә (Тәбриздән сонра) чыды. Укутумшәм, ја һәһиң, ја да ки, сонракы нәврәдә Азәрбәјҗән сәғәлән иһәк шәһиндә тәһсир едилмәшдә. Әһл вәһрә, бәһкәлн, гәһл-гәһәгәһи ким вәрсә иһәзә һүкүм еднб ону сәғәлән иһәдәјиләр. Буһләр Икәһиләрә, Фрәнсә, Италја, АБШ, Русја иди. Кәриктәһә бөжүк һәһ-чүзә сәһбә еләди. Мирза Чәлип бунларә чәһбәдә дејиди: «Азәрбәјҗән иһәһинн кәһдәрликс иһәб гәһшү республикәлардан бирә онгәт баһә аһыб јандырдылар ки, гәрәһлнңдә гәһләнмәһиләр». һәр јердә дилләрдә охујудулар:

— Биз дә бу дәрә јандырар, Әһкәләри биздән үчүз јандырар.

Чоһ дәмләшгә кәтди. М. Чәлип тәһһим олмады. М. С. Орду-бадин журналны үстүндә һәрби комиссар тәјин едиләр. Оңдан иһәзәсә һәч бир јазы кедә билмәздә. Ордубади һәлә кәһәһидән журналны әлҗинә јәзәнләрдән бир иди. М. Чәлип Ордубадијә јаздыгы мөкүбүндә дејир: «Сәнд, билдир-нин еләдн, кәлән нәһрәдән мәннә әдм редактор кимнә о журналда јазыла, мән билмәрә һәрә шәһәјәт едәчәһәм».

Вәһәһилә, 1925-нч илдән — һәһси ајдыр, доғи билмәрәм — журналнн редакторунн әдләр әһзәһнә «Һәһәтн тәһриријә» кәһдир.

Һәһ... 1921-нч илдән сонра «Молла Насрәддиннә» тәһмә сәһәһ-һәһиш итирдн. Мирза Чәлип агыр мөһвә вә сөзүн әһл мөһвәсидә әддәд чәтинликләр иңһидә гәлдә. Нәһәјәт, 1920-чү илдә хәһтәләндә. 31-нч сонунда агыр вәһијәтә дүшдү. 32-нин јанварын 4-дә дүһәһи тәрк еләдн.

Јаддан чыгышы, кәһдән дүшүшү, тәһгид һәдәһи олмуш үчүнчү дәрәһәһи бир журналнн кимн әһбүз етмәд. Аһәрәб дәрәһи едиләрнн замән гәһрә гәһләрәһи Мәһдн һүсәјн чыһиш еһәбн дедн: «Мирзә, биз сәһлнңдә сәһиңиһә мұәһәрнә аһәрәд, әһәндән сонра дә мұәһәрнә аһәрәчәһгә».

— Бәс Мирза Чәлип һәһәдә нечә иди!

— Чоһ аз дәмләшн, сәһит. Јубилейн иди. Даһә доғрусу, билкирдиләр ки, бу күн-сәһәб әһчәһ, јубилейн дә онә көрә кәһирирдиләр. Абдулла Шәһк мәрүзә еләди. Мирза Чәлип сөз вәһрирдн. Кәһдн трибунајә ким-чү кәһлә иһә: бәс мөһвәһи чыһыб, олунушүз Вәһсәлә, даһә һәһ нә дәмләш, кәһиш отурад. Мирза Чәлип, Сәһд һүсәјн, Чәһр Чәһбәһли, Әһ-мәд Чәһәд, һүсәјн Чәһнд тәһгидә чәһб вәһрирдиләр. Бирчә дәрә һүсәјн Чәһндә әһбәһишн кәһдн. Дәһсән, иһәк иһәһс иди, һәдн билмәрә. Мәһдн һүсәјн аһыгә — сәһ хырда буржуа шәһриңиң, — дедн һ. Чәһнд. Чәһнд Фәһнд: — мән иһә буржуа шәһриңиң, — дедә чәһб вәһдн.

Мәннә сәһ суһлим бу олду.

— Гулам мұәллим, «Молла Насрәддиннә» нә вәһт кәһиңиз!

— 1923-чү илдән 1928-нч илә кимнә «Молла Насрәддиннә»

иһләмшәм.

Сәһләшдә.

- Гулам мұәллим, сәһбәтә көрә сәг олун!
- Мән мөтбәтә гәһләнмә, нечә јазачысыз...

Мүсәһибән аһәрди: Гөрхәз ШЫХАЛЫОҒЛУ.

P.S. Гөчәһән журналнн, әдәһијәт вә мөтбәт тарихимизнн әһ-рәһиһәһәсидә иһәһснзә һәһдәтләр мөһтәрәһиш Гулам Мәммәд-ли илә аһәрәдгәһм. Бу мүсәһибә өтән ил фәһрәһин 27-дә гәһләм әһиһсн. Јазы һәһиң иһиң мәрт әһндә чәһдән чыхагә тәзә «Молла Насрәддин» үчүн нәһрәдә тәтүлүшүдә. Аңчаг журнал-ны чәһп кәһчидә. Мүсәһибә дә о гәһлн олду.

Бу иһиң 16 јанварында тәзәдән онә бәһ кәһиди.

- Көзүм әһдн көрүр, гулагим дә дәмәк олар ки, еһшт-мир, јатәдән дүрә билмәрәм, јәһиш сәг бәјрү үстә јатырәм — дедн Гулам мұәллип.
- О, әрәм-әрәм дәмләшдгә мән дедикләриңдән бөзләһринн дәрторчәһ гәд едилдир.
- Мөтбәт гәһләнс иһидир. Мирза Чәлип о шәрәдтә һәр һәһтә журнал бәһзәрәдир. Әзу дә нечә журнал!
- Иңгәлиһадән сонракы «Молла Насрәддин» һеч Әвәһкәһ-нин иһә һәр нәврәсн бир һәдсә иди.
- Хәһиш едилрәм сәһдән, һәһсән һәһсәһә вәһт кәһсән, чәһсәрәтнин јәм, јәһишләш онә, әһвәл сәһәһимнн јетр. Сонра дә де ки, Гулам Мәммәдлин Сәһдән дүһә гәдәр рәһдир. О мәнә чоһ јазышыләр еләдн Ч. Мәммәдгулузәдә, һ. Чәһнд, Ү. һәһчәһдән, вә һ. Нәһиһәһәһ әһд китәб-ләримн чәп етдәрн һ. һәһсәнә әһбү. О оләсәјдән, бәһкә дә бу китәбләр һәлә дә иһшү үзү көрәздә.
- Өзүнүз әрәдән кәһләјин. Чоһ сәһәтләримиз ағар зәһриһәр мөһв етдн, һәһф олдулар.
- Сәһиһков фәһлијәһи бир журналнн вәһ. Мәннә 900-ә јәһиң мәғәләһинн үзүнү чыһәрәб. Көрсән, дәнән, гәј кәһсән јәһи-мә...

16 јанвар 1992-нч ил.

Сонра үзәбәһи бәлә олмады иди.

Гөрбәһов:

- Мәндән иһкәһдәһннз ки, Вәһд-мир Иһиң!
- Гәт-һ-јән јоһ. Микәһл Сәркәјев-иң, гәт-һ-јән јоһ. Мән гәрәһишннн гәһиһи чөһдән аһышәм.
- Өзүнүз әрәдән кәһләјин. Чоһ сәһәтләримиз ағар зәһриһәр мөһв етдн, һәһф олдулар.
- Сәһиһков фәһлијәһи бир журналнн вәһ. Мәннә 900-ә јәһиң мәғәләһинн үзүнү чыһәрәб. Көрсән, дәнән, гәј кәһсән јәһи-мә...

16 јанвар 1992-нч ил.

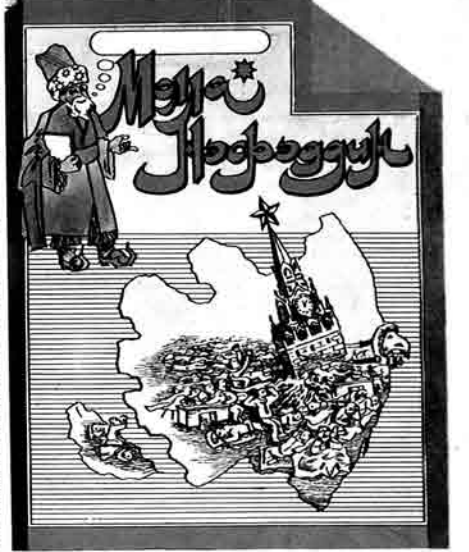
Сонра үзәбәһи бәлә олмады иди.

Гөрбәһов:

- Мәндән иһкәһдәһннз ки, Вәһд-мир Иһиң!
- Гәт-һ-јән јоһ. Микәһл Сәркәјев-иң, гәт-һ-јән јоһ. Мән гәрәһишннн гәһиһи чөһдән аһышәм.
- Өзүнүз әрәдән кәһләјин. Чоһ сәһәтләримиз ағар зәһриһәр мөһв етдн, һәһф олдулар.
- Сәһиһков фәһлијәһи бир журналнн вәһ. Мәннә 900-ә јәһиң мәғәләһинн үзүнү чыһәрәб. Көрсән, дәнән, гәј кәһсән јәһи-мә...



Мәһүмәкс иһшү үзү көрүнчә чоһ гәрәһлнң јоһлардан кәһчдн. Тәкчә ону дејим ки, уз гәһиһиннн кәркәһи бир нечә дәрә дејишдн.



Бу шәһил чәпә кедәнә гәдәр јатән милләтимиз көзүнү ачыб јерин иңһидә көрнәшдн. Шүкр еләјил, бәһгә шәј һәгдә дүшүнмәзә бәшләдгә.



Садыг кишинин он јашында огулу Мәммәдәвәли гәрибә суаллар вериди:

— Ата, БМТ надир? Онун узву оланла неч ким һүчүм еләје билмәз. һә?...

— Ата, Азәрбајжан ирәли ке-диб, јохсә Америка!

Инди кәл сән каваб вер ки, Америка ирәли кедиб. Ма'ра-ка гопарды. Она көрә де ела «Азәрбајжан» дејиб јаха гуртар-маг даһа саламәтчилиг иди.

— Ата, руслар алманлары бизим нефтинин һесабына удублар! һә? Бу да бизим јахшылгымыз. Бәс није инди бизи ермәниләрин ајәһина вер-диләр?

Ата евдә олмајачда ушаг дүшүрдү анаһын үстүнә:

— Ај ана, бәс биз није мүстәғил олмуру?

Мүстәғил олсаг, ермәниләр үрәк еләјиб үстүмүзә-кәлмәз-ләр...

Бир күн дәрәдән кәлиб чан-таны әсәби-әсәби туллады:

күрчүләрә. Азәрбајжаны бөлүб аерибләр Ирана, кенә руслар-дан әл чәкмирик... Тоғиг Гасымов елә нә дејир, дүз дејир. Белә мүстәғиллик ол-маз... Христианлар дүшүбләр мүсәлманларын үстүнә, алла-һын ермәнисин илә дә бачара билмирик...

Нә исә, сәһбәт узанырды. Гәрәз, ушағын ағлы кәсәнә гәдәр ону бир төврлә јолә вермәк мүмкүн оларды, һәр-кәһ онда тәзә бир мәрәз баш галдырмасәјди. Белә ки, ушаг әввәл-әввәл башлады өз-өзүнә данышмаға. Сонра јухуда гыш-гырмаға. Бичарә ата вә би-чарә ана өз јекәнә өвләдлар-нын башы үстә дәјәнәби онун гышгыртысына гала аһыр, үрәклериндән һәрә ганлар ке-дирди. Бәс мәрәзә дүчәр ол-муш Мәммәдәвәли јухуда нә гышгырды? Гышгыртынн мәзәмуну асылы нди күндәлик гәзетләрин, телевизијанын хә-бәрләриндән. Лап сон дәфә һансы ки, ата илә ана гәрар вердиләр сабаһ ушагы мүтләг һәкимә көстәрәләр, онда Мәм-

ди ки, Мәммәдәвәлинин нөвбәти гышгыртысы буна имкан вермә-ди.

— Чәнаб Јелтсин, биз балы-ғыг, балыг...

Јазыг көрпә даһа бир нечә ағыз гышгырыб сакитләшди, һәлә јухуда додағы да гачды...

Сәһәри күн сүбһ тездән, не-чә ки, гәрар вермишдиләр, Садыг киши Мәммәдәвәлини кө-туруб јолланды ушагыг досту психиатр һәким һүсејнин јаны-на. Онлар һәкимин гәбулуна о вәхт јетишдиләр ки, артыг хөстәләр бир хейли топлашыб нөвбә әмәлә кәтирмишдиләр. Ахырынчың сорушуб нөвбә тутдулар. Көзләдиләр. Садыг киши көрдү ки, һеч нөвбә ирә-ли кетмир. Ушағын да әлин-дән тутуб галыја јан алды, нөвбә әһлиндән үзүрхаллыг еләмәк истәди, амма көрдү ки, онларә фикир верән јохду, һәр кәс өз сәһбәтиндәдир.

Ајры-ајры кәлмәләри гулағы чалды: Гарабаг, Јелтсин, Мү-тәлибов, Газәјев, Е'тибар... Бахды ки, мөгәмди, һәм дә һәкимә әрки вар, гапыны ачды.



Гышгырты

— Бу президент мәним үрә-јими партладаг.

Јазыг ананын әли үзүндә иди-ды:

— Ај бала, президентлә нә ишин вар, кет дәрәһи оху.

— Көрмүрсән, күчлә мүстә-гил олурдуг, гојмады. Кетди Алма-Атада гол чәкди, кәлди үстүмүзә.

— Ана, аначан, та биз мүстә-гил олмајачағыг, һә?...

— Валлаһ, оғлум мәһтим бу ишләрдән башым чыхыр, атан кәләндә сорушарсан.

Ата изаһ еләјәнрә ки, бәс, бу ССРИ дејил, Мүстәғил Дөв-ләтләр Бирлијидир, оғул кенә инәмиырды ки, инәмиырды.

— Нечә мүстәғилди ки, ор-дусу јох, пулу јох. Көр биз нечә милләттик ки, руслар Дәр-бәнди әлимиздән алыблар. Борчалыны бәғышлајыблар

мәдвәли јухуда бир нечә мәт-ләби бир-биринә гатырды.

— Биз киши адам дејилик... дејилик...

Мүстәғил... олмадыг... Ермә-ниләр...

Бизим торпагымыз олмајыб.

Дәһиздә јашамышыг... балыг, балыг...

Ата пычылдады:

— Анар мүвәллимин сөзүдүр, ушағын јадында галыб...

Ана көз јашыны силә-силә:

— Нәр кимин сөзүдү... уша-гымыз әлдән кејир. Дост-та-ныһын чоһдур. Сабаһ таныш һәкимләрдән биривин јанына апар. Јохсә ушағын башына һава кәләр, евин јыхылар...

Садыг киши өз ушагыг досту психиатр һәким һүсејнин адыны чәкиб, онун мәзијәт-ләриндән сөз ачмаг истәјир-

Ичәри кечдиләр. Отагда тәкчә өз ушагыг досту, инди исә мәшһур психиатр һәким һүсејн иди, о да телефонла даны-шырды. Психиатр һәким өз ушагыг достунун саламыны еләли алыб, әли илә ишәрә еләди ки, отурсунлар.

Һәким психиатрын сәси отағы башына көтурмүшдү:

— Ај машаллаһ, ај машаллаһ, Сиз мүсәлманлар ајылмады-ныз ки, ајылмадыныз. Киши оғлу, бунар һәмисы сәһәриди. Горбачовла Јелтсин бир адамдыр. Онларә Русја дү-шүндүрүр, билдикләринин елә-диләр, гыргыны да салдылар өзгә милләтләринин ичинә. О гыргылардан бири де Русја-да олсун да, бә није олмуру? На Украјна! Әһи, бу да сәһ-нариди, кәлләләшмәк дејил. Бу ишләрин һәмисына Буш рәһ-

бәрлик еләјир. Көрмүрсән, ин-ди дә дүшүб Пакистанын үстү-нә, нәди-нәди көрәк атом бом-басы тәкчә христианларда ол-сун. Американын ки белә үрәји јанир, Израилә дә бир дәдә-лик еласин да, нечә илди әрәб-лери гырырлар. һәмисы баш алдатмагды, мүсәлман да ки, јатыб...

Даһа һеч сөзүм јохду... Нә олсун ки, ССРИ дағылды, бә мөгсәд Рус импәријасыны дир-чәлтмәкди дә... Биз һеч... биз-ним ишимиз галыб аллаһа, бир тәрәфдән ермәни гырыр, бир тәрәфдән дә өзүмүз-өзүмүзү гырырыг... Галды, биздә вә-зифә давадасы, башга шеј дејил... Сессиялары көрмүр-сән! Амма марағлыдыр еј де-јирәм көрәк о лентлары поз-мајалар, гала телевизијанын гызыл фондуна. Көзәл та-машалардыр, ојун чыхардырлар. Инди дә президент ојунду.

Гарабагдан да дидәркинләр ахшыр үстүмүзә, кәндләр бир-бир бошалыр... Бақия кү-ләкләр шәһәри јох, көрәк ди-дәркинләр шәһәри дејәк... Атан рәһмәтлик, ја да шәһин-дәр шәһәри...

МИРЗӘ ЧӘЛИЛИН «ДӘЛЛӘК» ҺЕКАЈӘСИНИ ОХУМУСУНУЗ-МУ, ҺАНСЫ КИ, МОЛЛА НӘС-РӘДДИНИН БИРИНЧИ НӨМ-РЭСИНДӘ ДӘРЧ ОЛУНУБ.



Һәким психиатр бир аз ара вериб һәмсәһбәтини динләди. — Валлаһ, президентдә де күнаһ көрмүрәм. Чәтин мәсә-ләдир. Москваја бир балача бујнуз көстәрисән, ичәријә елә вәлвәлә салыр ки, фәләк дә баш ачыр...

Күрчүстәни көрмәдин?.. Мү-дафия еләјирәм, оланы де-јирәм. Јох, није, рәһбәрлә-римиздә да күнаһ вар. Вах-тында бир иши јолуна гојмур-лар, о иш шишир, шишир, сонра да партајлар. Инди Ба-қыда отуз мин ермәни вар. Бәрә-кәмини партлатдылар, сабаһ да ики јүз, үч јүз адамы бирдән гырачағлар, он-дан сонра да чамаат дүшәчәк онларын үстүнә, гыргын баш-

лајачаг. Елә индидән һәмин ермәниләри ганунла Бақидан чыхармаг олмазыг...?

Садыг киши бир ушагыг достуна бахырды, бир ушағына. Ушаг да диггәтлә атыннын ушагыг достуна бахырды. Пси-хиатр исә сәһбәти гуртармыр-ды ки, гуртармырды. Ахыр Са-дыг киши пәкасыны (өт сәба-нини јох) көтурдү. Мәммәдә-вәлинин әлиндән тутуб отагдан чыхмаг тәшәббүсүндә булунду. Чүнки белә кетсәди, бу күн иш-дан галасы оларды. һәким пси-хиатр башы илә сағоллашды, әли илә ишәрә еләди ки, гапы-ны кил баглајын.

Ата-бала күчәјә чыхыб мет-роја тәрәф хейли јол кетди-ләр. Ордан да јерәләр гыри-

ла евләринин јанына чыхдылар. Бу мүддәт әрзидә ушаг ата-сына бирчә суал еләди.

— Ата, бу һәким мәктәбдә сәндән јахшы охујурду, һә? — Икимиз дә ә'лачы идик. һәјәтдә ушағлар футбол ој-најырдылар.

— Ата, сән ишә кет, мән да бир өз фәтбол ојнајыб, евә кедәрәм.

Ајрылдылар. Мәммәдәвәли гышгыра-гышгыра, гәриба бир севинчлә кичик мејданчаја тә-рәф јујурду.

Амма, инди билмирәм о ушаг кечеләр гышгырыр, ја јох?

МОЛЛА НӘСРӘДДИН.

Әзім филанкәс, салам!
Ешкәдм сон дә язмаг истајрәсән. Инди язмага на вар! Мөвзу сөмәж гавидаг мөс һеч фикир еләмә. Нә јазсан, елә елә ки, ја Гарабагдан олсун, ја да ки, вәтәндән олсун. Мәсәлә: Гарабагдан јазсан, адмшы мүтләг «Гарабаг моһидир!» гојарсан. Сонраса башла јаз: «Гарабаг! Гарабаг! Анам Гарабаг! Бәһ үрәјм агрыды. Сонин бу күнүнү каш көрмәјәјдм. һәрдан јадымна үстүндә јејиб-кәчдјјм булаглар дүшүр. Инди ермәһнләр зали ким синәна дарашыблар. Мән о эллилардан сонин тәһизләјәчәјм! Анд ичирәм!

Аһ үрәјм! (Әшши, ким нә билир, сәһнин үрәјм даш кимдир) Јох, јох! Сәһн һеч кимә вермәрәм! Јеһа о буз булаглардан ичәчәјм. Мүтләг! Јахшы јадымдадыр, Харкәнд базарында гоз сатардым. Гарабаг, агрыјан үрәјм сәһа гурбан! Дәрдин алым! Башына дөһүм! Инди о пиш-тахталар үчүн бурнумун үчү көһә-ја. Әжәр сәһи горумага кәлсәләм бәлкә мән дә кәлдм. АММА лал сәһи Ермәһнстанә дејил, Америкаја версәләр дә кәләчәјм. Ахы сәһ мәнмисән!»

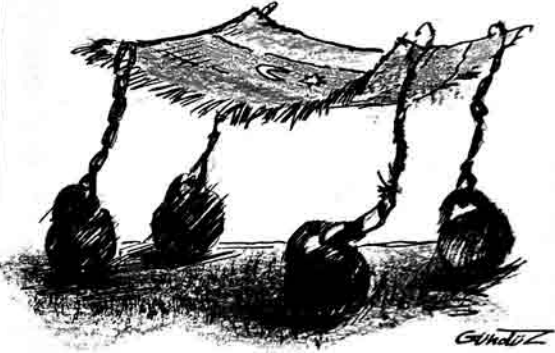
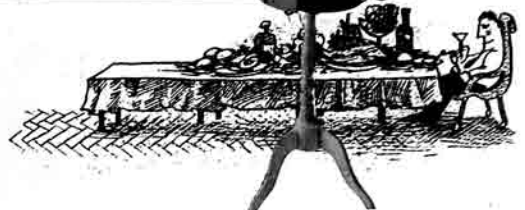
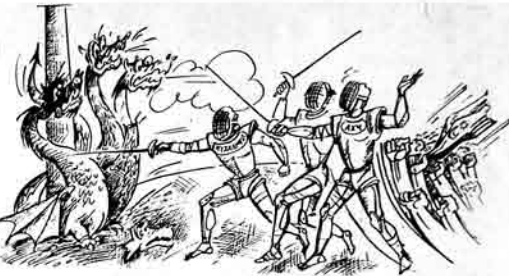
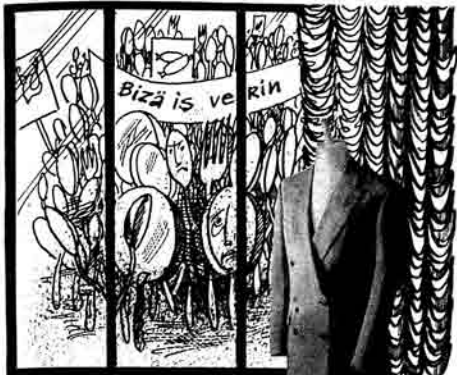
Елә ки, гуртардым, гач редак-сијаја. Әзу дә алтындан: «Гонора-ры өзүмә көндәрмәји унутмајн!» — јазмагы унутма. Јохса гонорары ГХК-ја-зада кечирәрләр, әзијәтин батар.

Јасдыгын јүһкүл, сәтирн!

Бу сәһифәдәни јазыларын алтында бир иһза гојумлушду Мәрдиәзәр: «Јәһн ки, сиз бу мүһлифин әсә адмын узун за-ман билмәјәчәдиз, о, мәрди-әзәр гоһшуларымызин күһлә-синә күш көһмәсәди. Бәһ, иһчә јүһкүр, нәзал дүјүкү ола. Ја-һәһн Рәзгулујәв мөчә иһлардыр ич, әлдә синаһ өз торпагыни го-рујур. Бир дә күһлә сәсләри көз јашлары ичарисиндә үр-һндәһн јүһр һиссини горујур (сору гәрдаш)»

Торпаг дә мүгдәдәсидир, кү-луш дә. Гәләбә — ахырда күһнәндир. Иһаншырыг ки, һәһһн күлуш дә бизим олачар.

Јасдыгын јүһкүл, дөјүшүчү са-тирн!



— Бәһкәдәһи агрыларын һечә
— Јахы иһнеси вәриш дәһи һ

ГӘЗӘТЛӘР



«ХАЛГ ГӘЗЕТИ»:

«Ит кәлди, өркән апарды»
Өркәни апаран ит вар олсун.
Таки сүфрамиздә һејвә олсун, нәр олсун.

«АДЫНЛЫГ»:
«Өркәни апаран итә әр олсун».
«ҺӘЈАТ»:

«Ит өркәни парламент јолујә апар-малыды».
«ӘДАЛӘТ»:

«Ити өркән апармаг үстүндә мәһ-кәмәјә вермак ләзимдыр».
«РЕСПУБЛИКА»:

«Өркәни апармыш итә «Өркәни апармыш ит» статусу верилмәси мәсәләсини нәзәрдән кечирмак лә-зимдыр».
«ФӘРЈАД»:

«Ит өркәни оғурларкән күчәләри-мизин зибиһләрини көјә галдыр-мыш вә һаваны корламышдыр».
«ӘДӘБИЈАТ»:

«Ит јаваш-јаваш өркәнә јахынлашды. Ора-бураны нәзәрдән кечирди. Сон-ра да өркәни чәкмәјә башлады. О вахт әјилды ки, һәмә өр-кәни ахтарыр».
«АЗӘРБАЈҶАН»:

«Ит өркәни апармагла икигәт чина-јәт тәрәтмишдир. Буна јәгин ки,

өркән-доғанәг мүнәсибәтинин ит тә-рафиндән өрәнилмәмәси сәбәб ол-мушдур».

«МӘДӘНИЈӘТ»:
«Итин өркәни апармасы мәдәни ирсимизә ағыр зәрбәдир».

МҮХАЛИФӘТ»:
«Нечә ки ит вар, нечә ки өркән вар, ит вә өркән бардә даныш-малы олачәгыг».

«ВӘТӘН СӘСИ»:
«Итин өркәни апарыб арадан чых-масы јахшы һал дејил. Ит өркәни гәјтарса јахшы олар».

«СӘС»:
«Ит өркәни сәрһәддән о үзә кечир-мишдир».

«ҺӘГИГӘТ»:
«Бәлкә дә ит һеч өркәни апармајыб».
«7 КҮН»:

«Республика» гәзетләринин јайдыгы хәбәрә көрә ит өркәни ја апарыб, ја да апармајыб. Бабалы дејән-ләрин бојнуна».

«АЈНА»:
«Бүтүн милләтләрдә ит вар, амма һеч бириндә өркән, доғанәг јохдур. Мүнәччилләр хәбәр верирләр ки, өркән тапылачәг».

«ПАНОРАМА АЗӘРБАЈҶАНА»:
«Москвалы һәмвәтәһнләримиз ит вә өркән һаггында јайлан шәһиләри тәкәзиб етмәјә чәлышырлар».

«ГАРАБАГ»:
«Екстремист ит өркән суверенлијинә мәһәл гојмәдән она һәмлә етмиш-дир. Бәдһәм гоһшуларымыз, ба-ғышлајын, Мәркәз буну көрмүр?»

«ЈЕНИ ФИКИР»:
«Једди күндә нәләр олду. Ит дә кетди, ит дә кетди».

«САВАЛАН»:
«Бир и варды, бири јохду, бир ит варды. Бир дәнә дә өркән варды. О ит өркәни хошлајырды вә бир күн...»

«АЗӘРБАЈҶАН КӘНЧЛӘРИ»:
Итин һаггында кедән сәһбәтләр, өркәнин башына кәһәнләр нә де-мәкдир? Тәрәгги ургундә белә иш-ләри унутмаг олмазмы!»

«СӘҺӘР»:
«Ит өркәни апарды. Белә-белә ишләр...»

«МОЛЛА НӘСРӘДДИН»
Јәһн ки, «Молла Нәсрәддин» дә белә дејә биләр:
Дава өркән давасыдыр.

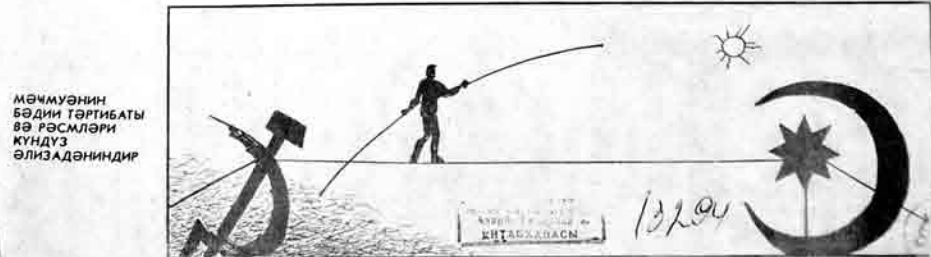
Индекс 76340
Тә'сисчи: МАЛИК ФӘРРУХ, «СИМУРГ» ширкәти.
Уиван: Бақы 370001, Б. Сәрдәров күчәс, 1-чи далаһ, ев 6, отар 25—26.
«Молла Нәсрәддин» идарәси.
Идарәнин мүдирн вә баш мүһәррир Малик ФӘРРУХ
Телефонлар: 92-44-40, 39-50-37.

Јарадычы һеј'әт:
Күндүз ӘЛИЗАДӘ (баш рәссам)

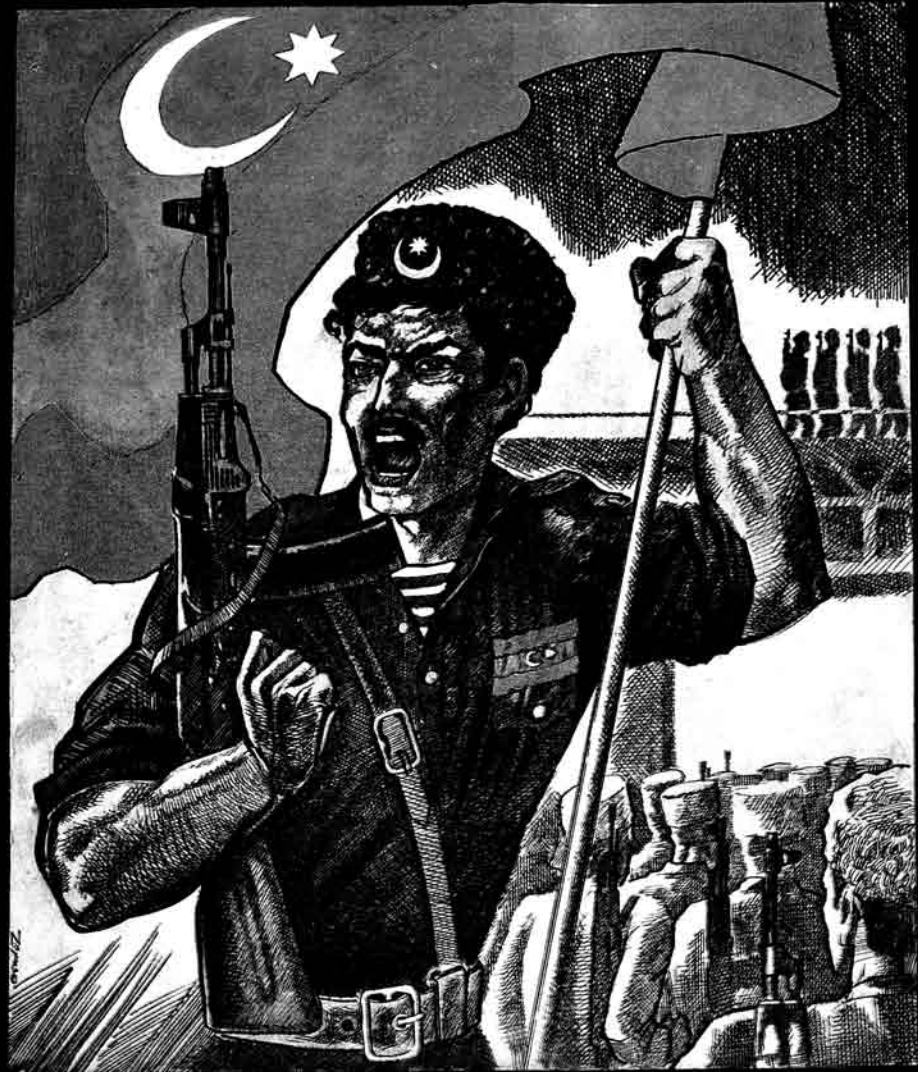
КӘНЧАЛЫ (баш мүһәрририн мүвинни)
Әһад МУХТАР
Тоғир МАҺМУДОВ (мәс'ул кәтһб)

Ғијмәти: 8 манәт.
«АзәрбајҶан» нәшријәти мөһбәсиндә офсет үсүлу илә чәп олунуб.
Фотојыгыма верилмиш: 28.02.92.

Чәпә иһзаланымыш: 22.04.1992.
Сифарис 1438
Тиражы 40000
Һагыз форматы 60 x 90
Шәрти ч. в. 2.
Учот н. в. 3.



МӘЧМҮӘНИН БӘДИИ ТӘТБИҶАТЫ ВӘ РӘСМЛӘРИ КҮНДҮЗ ӘЛИЗАДЕНИДИР



AJAFATAX, TYPK OFNY!